

© Michèle Laurent

la ronde de nuit
de **Le Théâtre Aftaab**, en voyage
direcció **Hélène Cinque**
a partir d'una proposta d'**Ariane Mnouchkine**

Teatre Lliure Montjuïc . del 19 al 22 de juny

La ronde de nuit

de **Le Théâtre Aftaab, en voyage** direcció **Hélène Cinque**
a partir d'una proposta d'**Ariane Mnouchkine**

intèrprets **Haroon Amani** Nafas-Gul (mare de Nader), Besmellah / **Aref Bahunar** Rajab / **Taher Baig** Sohrab / **Hélène Cinque** la directora del teatre / **Saboor Dilawar** Hamed / **Mustafa Habibi** Amin / **Mujtaba Habibi** Ramin / **Sayed Ahmad Hashimi** Walid / **Farid Ahmad Joya** Zaher (pare de Nader), Massoud / **Shafiq Kohi** Shakeb / **Asif Mawdudi** Fawad / **Caroline Panzera** Céleste / **Nadia Reeb** Léna / **Ghulam Reza Rajabi** Francis (el vagabund), Taqi / **Omid Rawendah** Nader / **Shohreh Sabaghy** Shabnam (dona de Nader), Sahar / **Harold Savary** el policia / **Wajma Tota** Khil Fatima

escenografia, utilleria i efectes especials **Vincent Lefèvre**, **Ghulam Raza Rajabi** i tots els intèrprets / vestuari **Marie-Hélène Bouvet** / il·luminació **Elsa Revol** / música **Mujtaba Habibi** i **Mustafa Habibi** / so **Fabrice Hamet** i **Mujtaba Habibi** / fotografies de l'Afganistan **Reza** i **Manoocher Deghati** (**Agència Webistan**) cedides amablement al Théâtre Aftaab en suport de la seva aventura de grup

ajudant d'il·luminació i tècnic de llums **Victor Arancio** / tècnic de vídeo **Olivier Petitgas** / sobretítols originals **Caroline Panzera** i **Seyed Hossein Fahimirad** / traduccions **Mahmood Sharifi** i **Omid Rawendah**

coproducció **Théâtre du Soleil** i **Théâtre Nanterre-Amandiers**

amb el suport del **Ministre Delegat** amb el **Ministre d'Afers Exteriors** responsable del **Desenvolupament** i de la **DRAC (Direcció Regional d'Afers Culturals) Île de France**, de l'**Ajuntament de París (Direcció d'Afers Culturals i Delegació General de Relacions Internacionals)** i la **Regió Rhône-Alpes**

espectacle en francès i en dari sobretitulat en català

durada 1h. 50' sense pausa

horaris dijous i divendres a les 20:30h.
dissabte a les 21h.
diumenge a les 18h.

preu 29"

La companyia nascuda dels tallers que Ariane Mnouchkine ha estat fent a l'Afganistan des del 2005 parla de l'emigració en primera persona.

Un immigrant afganès fa de vigilant en un teatre. Una nit de molt de fred, una colla de companys seus, també immigrants, s'hi aixopluguen. Mentre dormen, els seus somnis revelaran anhels i pors.

La creació col·lectiva *La ronde de nuit* es va estrenar el 27 de març del 2013 al Théâtre du Soleil de París.

Le Théâtre Aftaab vol ser la veu d'un poble que ha de buscar com nodrir-se al marge de la carretera, però que no troba res perquè tot està recobert per la pols dels carros blindats i dels dirigents del nostre país, uns dirigents que no se n'aniran mai a dormir amb el ventre buit. Nosaltres volem ser el crit dels éssers humans condemnats a ser lapidats o penjats per haver estimat. No volem un país cec, un poble que cedeixi a l'infern de les orientacions fanàtiques relacionades amb l'ètnia, la llengua, la raça i la religió.

No volem que es repeteixi la història negra del nostre país.

Le Théâtre Aftaab (2009)

El naixement del **Théâtre Aftaab**, Théâtre du Soleil afganès, és una història de coratge, de fervor, d'amor al teatre, d'esperança i d'ajut mutu (...). Passades tres setmanes de *stage*, hi havia molta emoció, no ens en podíem anar així. Vaig proposar als millors, divuit joves en total, que formessin una companyia. Em vaig quedar estupefacta. S'hi van comprometre immediatament, després de molt poques hores de reunió. Els vaig dir que calia que la companyia reunís gent de diverses ètnies i que, naturalment, havia d'incloure dones! Estic orgullosa de la seva feina. Representen una esperança de renaixement de la cultura afganesa.

Ariane Mnouchkine (2005)

Sí, ja n'hem parlat. N'hem parlat molt. Ja n'hem explicat un episodi, una part, però és només una petita part. Vosaltres potser n'heu sentit molts, però nosaltres no, no n'hem parlat prou. Finalment ens pesa al cor aquest dolor que ha durat una història i que encara dura. No, no n'hem parlat prou. Encara tenim alguna cosa que ens pesa al cor i encara hem de parlar, explicar, compartir, alleujar-nos el cor i fer sentir que ja n'hem tingut prou, que nosaltres també voldríem, més del que us penseu, no haver de deixar la nostra terra: emigrar. No és fàcil emigrar, no gens... no és fàcil trobar-se en terres desconegudes on no tens ni la més remota idea de què et pot arribar a passar... no és fàcil llançar-se al mar sense saber el destí, sense saber nedar. Però malgrat tot ho fem. Sí, ho fem quan ens veiem privats de la nostra terra, de la pàtria, de la cultura, de la identitat, de nosaltres mateixos, de la nostra vida, de la nostra ànima, de la llibertat de què tant es parla però només teòricament. Sí, voldríem parlar-ne, de aquesta història. Alguns de nosaltres l'han explicada en llibres, en pel·lícules, d'altres només en els seus relats d'asil. Nosaltres provem de explicar-vos-la d'una altra manera. Intentem fer-la pujar a l'escenari sagrat del teatre. Avui la nostra terra santa és l'escenari, el nostre refugi és el teatre.

Mahmood Sharifi

No! La primera paraula del teatre

Amb tot, tenen un aire familiar. Tretze joves, que ens miren amb els ulls molt lleument encongits, amb paciència, que tenen rostres simples de llibre. Els mirem i reconeixem en nosaltres una certa vergonya: ho hem de dir, no ens esperàvem pas una florida així . natural. de talents. I doncs?

"Afganesos"? Criatures de l'època. Resums poderosos de les fatalitats humanes. I nosaltres? Nosaltres ens hem estranyat que aquests "Afganesos", supervivents de l'interminable naufragi d'un país llunyà, nedin amb una traça veloç en un francès que s'han vestit ràpidament. Amb prou feines salvats d'ofegar-se, s'han apropiat ben de pressa de tots els estris d'un país que ni tan sols els imagina. A la seva curta edat ja han anat diverses vegades fins a la mort, han perdut una vida, n'han començat una altra. Aquests viatges els han donat una memòria extraordinàriament densa, poblada, viva. Dins seu desborden rastres, ganivetades, trets de fusell, trucs de telèfon, crits d'estupefacció horroritzada, fantasmes immortals però esgarrifosament allunyats, rius dels Inferns, neus, sorolls amenaçadors, instants celestes. Els cors bateguen una mica més ràpid. Poble taquicàrdic, d'orelles dretes.

Quan te'ls acabes de trobar, et sents travessat per una alegria inquieta, revoltat per un entusiasme estranyat, embriagat pel gust poderós de la humanitat. Em ve al cap aquesta idea difícil que potser la desgràcia, quan ens afecta amb instruments de suplici polític, ens empeny a realçar la vida, a créixer, a inventar forces més fortes que el mal i més fortes que nosaltres mateixos. Recordo que és l'engarjolament en un país-presó allò que inspira a Dèdal, el predecessor de Leonardo da Vinci, la invenció de l'evasió, el camí aeri de la llibertat, l'ascensió de l'home cap a la llum sense fronteres. En cada un dels nostres evadits hi ha l'heroisme modest que ve en auxili dels qui, un dia, van dir instintivament no a la massacre de l'esperit.

I aquest *No!*, jo no em rendeixo a la crueltat estúpida i deshumanitzadora. *No!* Jo no renegaré de la meva mare, del meu pare, del meu germà, de la meva promesa! Aquest *No!* decisiu, que pren partit per l'amor en contra de l'odi embogit, és la primera paraula del teatre. Amb prou feines hem cridat aquest *No!*, que s'obre l'escena de la batalla, l'arena, el tribunal: aquest *No!* el justifiquem, el defensem, el brandem, el nodrim d'accions i d'arguments. Estem disposats a morir per ell, però d'un morir viu, que canta. Reunim l'exèrcit immens dels revoltats pels segles dels segles. *Omid, Shafiq, Saboor, Said Ahmad, Asif, Farid, Tahir, Haroon, Wazhma, Reza, Mustafa, Shohreh, Arif.* Vet aquí els noms del teatre de la revolta en aquesta època panteixant del segle XXI. Sento com ressona cada un com el títol d'una tragèdia de Racine. I cada nom recorda una ferida, una angoixa, penes punyents, més d'un exili i més d'una nostàlgia.

Hélène Cixous

la premsa ha dit:

Un teatre, refugi d'exiliats. Amb *La ronde de nuit*, la companyia afganesa del Théâtre Aftaab (que vol dir solquen dari) ens parla d'exili, d'asil, de les relacions humanes. Un espectacle greu i compromès, en el qual la lleugeresa i la broma us agafen desprevinguts. S'ha de veure!+

Marianne Bliman (Les Echos)

Hi ha molt d'humor i de malícia en aquest espectacle tan ben elaborat, i també molta gravetat. (...) Els actors canten, els espectadors ploren. I comprenem més profundament i des de dins què és ser un estranger sense papers.+

Armelle Hélliot (Le Figaro)

Aquest espectacle, murmurant de vida i de canècdotes, testimonia amb els mitjans tragicòmics del teatre, concrets, sempre tan concrets, l'apòbisme que separa aquests joves actors de la societat afganesa, amb les seves tradicions . per no parlar dels talibans. Parla amb pudor del seu dolor punyent, dels seus inferns per triar, entre privilegiats i separats. Quan, en la nit de ficció, els dorments tenen malsons en què reviu els seus terrors, pensem en el *Dernier Caravansérail* de Ariane Mnouchkine, en les odissees cruels dels humils que vaguen pel món. Quan tota aquesta petita població nocturna, per fi encalmada, miren junts com desfilen per una pantalla fotografies de l'Afganistan, la nostàlgia va més enllà de les paraules. (...) Aquesta vegada, saben que no podran tornar a l'Afganistan amb l'espectacle. Seria massa perillós per a ells i per a les seves famílies. (...) Aquest espectacle ha de fer gira, és vital per a la seva economia i vital per als actors del Théâtre Aftaab. Ha de fer gira perquè irradia joventut, amor i art del teatre. Li ha de tocar el vent del món.+

Odile Quirot (Le Nouvel Observateur)

La ronde de nuit només pot ser un dels espectacles més emocionants i més apassionants de la temporada.+

Thomas Hahn (Microcassandre)

Sobretot s'hi diu que sota la roba anònima que són les jaquetes o els anoracs, s'hi amaga un poble, amb un passat sencer, una vida, una història, que l'exili no és, veritablement, una cosa fàcil de viure. (...) Al final de l'espectacle, una espectadora s'exclama amb un crit: *El relleu està assegurat!* No hi pot haver un compliment millor.+

M-C.N. (Pariscope)

Fidel a la tradició del Théâtre du Soleil, Hélène Cinque ha sabut canalitzar sense maltractar-los els abundants relats nascuts de la creació col·lectiva. (...) Rius, emocions fins a plorar. En menys de dues hores, una posada en escena d'una intel·ligència sensible ha convertit aquests homes, que al principi de la peça ens oferien els rostres aglutinats a la finestra pidolant aixopluc, una onada indistinta de *migrants*, en personatges singulars, commovedors, valents, divertits, certament no sense prejudicis però molt més greus que els nostres. (...) Sí, heu de córrer a La Cartoucherie a veure aquest espectacle d'afganesos que ens ofereixen, amb delicadesa, el mirall de les nostres idees rebudes. La companyia és formidable.+

Midi Libre

Afganistan com no l'heu vist mai. Bufa en aquest espectacle un alegre vent de llibertat i d'esperança, com testimonia una escena alhora molt divertida i molt bonica en què el grup de clandestins s'atrafeguen, després d'haver-lo despullat, al voltant d'un policia que s'ha desmaiat de fred en plena xonxa de nit. Què hi fa que sigui el seu presumpte enemic? Aquí els teniu tots solidaris davant de la naturalesa inhumana. Imatges sublimes tan típiques del Théâtre du Soleil, on saben fabricar hiverns terribles i poètics només amb paperets i alguns focus sàviament filtrats.+

Judith Sibony (Le Monde)

Hi ha espectacles que són aventures humanes. En sortim amb llum dins del cor. *La ronde de nuit* ens ofereix un d'aquests grans moments de teatre. (...) Una celebració del teatre que també ho és gràcies als seus actors. Compromesos, capaços de canviar de joc, són magnífics. Gràcies a ells passem del burlesc (amb escenes filmades que apareixen a la pantalla com en un guinyol) a escenes de patetisme. (...) El Théâtre Aftaab ens presenta un veritable treball de companyia. Obrim els ulls ben oberts, lúcids però omplerts d'espelmes i de somnis. I si la prostituta tingués, als ulls dels homes, el rostre de la llibertat? I si l'home que tenia por de les dones canviés? I si el policia i els sense papers s'ajudessin entre ells? I si França s'assemblés més aquell somni que tenen de lluny tants homes als qui han explicat la gran Revolució? *La ronde de nuit* és un bon somni de teatre. Una bonica celebració dels poders del teatre. Importa poc la versemblança, toquem la veritat. És una lluita magnífica i obstinada que porta l'esperança, perquè parla de la bellesa i de la humanitat.+

Laura Plas (Les Trois Coups)

El fons de la qüestió fa estremir: França terra d'asil, el teu asil és a terra. Oh pàtria dels drets de l'home... ets en un altre lloc! Amb tot, la forma de l'espectacle provoca l'enriolament, per no dir la hilaritat. (...) Aquests afganesos constructors de felicitats fugaces, que s'apropien de la nostra llengua per comunicar les seves precàries esperances, aquests afganesos, habitualment en el nostre angle mort i que reinventen davant dels nostres ulls allò a què hem renunciat. La Llibertat guiant el Poble!. , aquests afganesos troben la força per transmetre'ns el rebuig al pitjor i l'amor al bé comú. El seu exili turmentat travessa la nostra closca de nou-rics. Humanitzen allò que hem deixat deshumanitzar. El seu cant s'eleva i ens provoca llàgrimes que renten mesos i anys de doblegar l'esquena, de ceguesa voluntària, de sordesa consentida davant d'aquest món que ens ordena considerar l'igual com a inferior, el semblant com a estranger, el possible company com a enemic probable... Quan obren els llums, entre els rostres del públic hi brilla la dignitat restaurada.+

Antoine Perraud (Mediapart)

la companyia

Le Théâtre Aftaab, en voyage

Le Théâtre Aftaab és una companyia de teatre fundada el 2005 a partir d'un *stage* dirigit pel Théâtre du Soleil a Kabul. Acompanyada durant 7 anys per aquesta altra companyia en els seus episodis de formació i desenvolupament professional, Le Théâtre Aftaab és en residència a França per tal de portar a terme projectes artístics que generen a llarg termini el desenvolupament de projectes a l'Afganistan. **Le Théâtre Aftaab, en voyage** és el nom de l'associació llei 1901, creada el 2012 per emmarcar i administrar els projectes de la companyia a França durant aquest període. L'associació actualment s'allotja al Théâtre du Soleil - Cartoucherie de París.

cronologia

2005, Kabul. *Stage* dirigit per Ariane Mnouchkine. Invitats a l'Afganistan per la Fundació per la cultura i la societat civil a Kabul i pel seu director Robert Kluyver, Ariane Mnouchkine i Le Théâtre du Soleil són traslladats per impartir un *stage* . sessió de treball per a actors i tallers d'aprenentatge per a tècnics. que farà néixer, entre les runes i les roses d'un jardí, una jove companyia de teatre afganesa, mixta i valenta: el Théâtre Aftaab «aftaab», un petit Théâtre du Soleil de l'Àsia central. Paral·lelament a aquest *stage* fet amb l'ajut de Cultures France, de l'ambaixada de França a Kabul i de la Fundació per la cultura i la societat civil, Duccio Bellugi Vannuccini, Sergio Canto i Philippe Chevallier realitzen un documental que recorre la gènesi d'aquesta aventura: *Un Soleil à Kaboul...ou plutôt deux!* (Bel Air Classiques, 2007).

A l'agost del mateix any, durant una missió finançada per l'ambaixada de França a Kabul i la Fundació per la cultura i la societat civil, Maurice Durozier i Shaghayegh Beheshti, actors del Théâtre du Soleil, tornen a Kabul per dirigir un taller sobre *Romeo i Julieta* de Shakespeare. L'espectacle s'estrena a Kabul, al Centre Culturel Français (CCF), i fa funcions a Duchambé, al Tadjikistan.

2006, París. Els mesos de febrer i març, convidat pel Théâtre du Soleil, el Théâtre Aftaab va a París a perfeccionar la seva formació teatral al costat de grans mestres de dansa i de música de l'Àsia. Comencen amb Hélène Cinque un treball sobre *El Tartuf* de Molière a partir de la posada en escena de A. Mnouchkine. En aquests dos mesos comparteixen el dia a dia de la companyia parisenca.

- Kabul El mes de juny, Cinque viatja a la ciutat per acabar el treball. *El Tartuf* s'estrena al CCF, que després acull els assaigs de la companyia. Gràcies a aquest suport, el Théâtre Aftaab pot muntar el seu tercer espectacle, *El cercle de guix caucassià* de Brecht, dirigit per Arash Absalan i que s'estrenarà a Kabul el desembre del **2007**. La companyia actua a Índia (Nova Delhi, Bombai) el gener del **2008**.
- 2008**, París Els mesos d'abril i maig *El Tartuf* i *El cercle de guix caucassià* es presenten alternadament al Théâtre du Soleil.
- 2009**, París/Lió La companyia parisenca convida la companyia a una residència de set mesos per muntar la seva primera creació col·lectiva, construïda pels actors afganesos a partir de la seva pròpia experiència de la història recent de l'Afganistan, dirigits per Hélène Cinque: *Ce jour-là*. El muntatge es presenta en alternança amb *El Tartuf* al Théâtre du Soleil (20 funcions i 4300 espectadors), al Festival Premier Pas (7-13 set., 2-5 oct.), al Festival Sens interdits (19-26 set.), a Les Célestins-Théâtre de Lyon, al Centre chorégraphique national de Rillieux-la-Pape, a la Comédie de Saint-Étienne i als Théâtres Municipaux de Privas, Oyonnax i Vénissieux, subvencionat pel Théâtre du Soleil, la regió Rhône-Alpes i amb el suport de la Fundació per la cultura i la societat civil.
- 2010**, Kabul Dos directors, dues noves creacions. De maig a juny s'acaba el projecte que fa la companyia amb el coreògraf Laurence Levasseur. L'espectacle *Les chiens - Sag há* s'estrena el mes de setembre, en la inauguració de la reforma del Centre Cultural Francès. El mes de juliol, assagen *L'avar*, de Molière. Hélène Cinque viatja a Kabul per acompanyar els primers assaigs amb públic d'aquest treball a la FCCS els dies 17 i 18. L'espectacle es presenta al setembre al CCF, i compta amb el suport del CCF, l'Ambaixada de França a l'Afganistan, la FCCS i el Théâtre du Soleil.
- 2010**, Lió La companyia viatja a Lió a fer formació complementària a Escola Nacional Superior de les Arts i les Tècniques del Teatre (Ensatt). Els aprenentatges, fonamentats en el treball col·lectiu de tots els oficis del teatre, corresponien a les peticions formulades per la companyia, que espera poder alçar i fer viure algun dia el seu propi teatre a Kabul i poder fer coproduccions en els àmbits

artístic, tècnic i financer, per tal d'enriquir i perpetuar la seva activitat teatral a l'Afganistan. Cada membre de la companyia també va triar un àmbit pedagògic que li garantis l'adquisició de competències específiques durant aquest any d'ensenyament.

2011, Lió El mes de juny, la companyia es troba amb Matthias Langhoff en acabar la formació a l'Ensatt. Junts munten *Sophocle /) dipe, Tyran*, a partir de *Hölderlin* de Heiner Müller. L'espectacle s'estrena al Festival d'Avignon el mes de juliol i a París el mes de novembre.

2012, París Del 14 al 25 de juliol remunten *Ce jour-là* i *Løvar* al Théâtre 13/Seine, en el marc del Festival Paris quartier d'été.

2012/3, París A la tardor tornen a col·laborar amb Hélène Cinque en el primer espectacle francoafganès a partir d'una proposta d'Ariane Mnouchkine, la nova creació col·lectiva *La ronde de nuit*. S'estrena el 27 de març al Théâtre du Soleil, on fa un mes de funcions. Es torna a programar del 6 de novembre a l' de desembre. Preparen la gira internacional que es desenvolupa la temporada 2014/5.

2013, França Gira de *Ce jour-là* de gener a març.

2014 Gràcies al suport de la Regió Rhône-Alpes, els artistes de l'Aftaab poden gaudir de targes de residència que donen competències i talents+ que fan possible la seva lliure circulació entre Europa i l'Afganistan durant els pròxims tres anys, i els acompanyen en el seu projecte a llarg termini de retorn al seu país. Vinculat amb l'Institut Français de l'Afganistan i l'Ambaixada de França a Kabul, el Théâtre Aftaab preveu organitzar tallers de pràctica teatral a l'Afganistan i fer funcions públiques de les seves creacions col·lectives i del seu repertori clàssic.

més informació

www.aftaab-theatre.com

www.theatre-du-soleil.fr

la directora

Hélène Cinque

Formada al Théâtre du Soleil, on ha participat com a actriu en nombrosos espectacles de Ariane Mnouchkine. El 1992 va formar la companyia de l'Instant, que dirigeix des del 1995, i que es converteix en la famosa L'Instant el 2004.

La seva voluntat en els processos de creació és anar sempre a la recerca de l'inimaginat o no realitzat, i permetre anar sempre més enllà. Explora indistintament universos clàssics i moderns, i autors francesos i estrangers.

Paral·lelament, comparteix els coneixements i l'experiència en la direcció de stages.

Actriu i directora, compromesa amb els més deseparats, ha col·laborat amb la Cimade durant diversos anys i continua treballant regularment amb associacions com l'Association des Cités, portant a escena persones amb dificultats, en creacions col·lectives construïdes a partir de relats de les seves vides. Van néixer així els espectacles *Voyage de l'Espoir* (2004), *Errance d'un hôtel à l'autre* (2005), *Où serons-nous demain?* (2006), *La première fois on me dit: Face à faces* (2007), *La Tribune des Langues* (2008) i *Une nuit à l'Assemblée* (2010).

El seu compromís la porta també a treballar més enllà de les fronteres franceses. A petició del Théâtre du Soleil i de Ariane Mnouchkine, el 2006 viatja a Kabul per muntar *El Tartuf* de Molière durant dos mesos amb els joves actors del Théâtre Aftaab, un espectacle que es presenta també a Índia i al Théâtre du Soleil el 2008 i que gira per alguns dels grans teatres de França.

El 2009 munta amb ells *Ce jour-là* i *L'avar* de Molière. Viatja a Cambodja on engega un primer treball de taller sobre la peça *L'Histoire terrible mais inachevée de Norodom Sihanouk, roi du Cambodge*. El 2011 munta *Cymbeline* de Shakespeare i després s'embarca en una nova aventura amb l'Aftaab, *La ronde de nuit*, que s'estrena l'hivern del 2013.

«Els tenen voluntat i set d'aprendre. El teatre pren un sentit molt gran i molt potent. Davant de les vides ferides, fràgils o trencades, el teatre permet retrobar l'estat de vetlla, tornar a sentir emocions, tornar a la vida. Reprendre la vida, lluitar per defensar els teus drets. El teatre ha de poder permetre això. Ha estat un gran moment de vida i una lliçó de treball inoblidables.» (H. C. arran del muntatge de *El Tartuf*)

Ah, els estrangers!

No cal posar-se metafísic per reconèixer que ningú no és estranger. Cadascú és allò que és i això queda determinat per la seva identitat, per allò que el defineix en el seu ésser, que és el resultat d'una variada suma de coses, algunes de més importants que d'altres. Per això Aristòtil distingia entre essència i accidents: l'essència és el que defineix pròpiament algú, mentre que els accidents són tot allò que, tanmateix, podria ser d'una altra manera. Però tant l'essència com els accidents que defineixen la identitat d'algú o d'alguna cosa sorgeixen del que és cada cosa.

Ningú no és estranger, dèiem. Perquè l'estrangeria no defineix ningú en el que és. Qualsevol és d'algun lloc en el que ha nascut, viu o treballa. L'estrangeria és una cosa sobrevinguda accidentalment quan està vivint o treballant en un lloc on no és reconegut com a propi, sinó que és separat com a estrany, com algú de fora, com aliè. Ningú, per tant, no és estranger, sinó que és la situació que el priva d'alguna cosa allò que el converteix en no reconegut com a ciutadà i exclòs així d'aquests drets que, en un altre lloc, tindria sense cap problema. Ningú no és estranger: es fa a l'estranger per negació. Per això, des de Mesopotàmia i la Grècia arcaica, l'estrangeria és la marca de l'alteritat: allò que assenyala a algú com un *altre*, no reconeixent-ho com a propi. L'estrangeria és una marca d'exclusió que distingeix aquells que, com va escriure Julia Kristeva, *han estat expropiats de la seva identitat de ciutadans*.

Fa més de vint anys, Hans Magnus Enzensberger va publicar un llibret important i molt polèmic, titulat aquí *La gran migración* (Anagrama). En un to molt pessimista, anunciava de forma visionària que s'havia posat en marxa un *gran* augment quantitatiu dels moviments migratoris que acabaria modificant la percepció europea respecte als estrangers. Ja aleshores alertava de les *imatges* apocalíptiques amb què s'estava creant *una* atmosfera alarmista i perillosa i favorable a la xenofòbia (que vol dir, com és sabut, *odi a l'estranger*). Aquestes qüestions tornen a ser desgraciadament d'actualitat arran del que ha passat a Lampedusa, amb la tràgica mort de 359 nàufrags davant la indiferència de les autoritats italianes, o a Ceuta, on quinze immigrants van morir ofegats després de ser rebutjats amb trets per la Guàrdia Civil. S'insisteix, aquestes setmanes, en el vocabulari apocalíptic: *assalts massius*, *allaus*, *situació d'emergència*, *amença*. Les paraules preparen el terreny del rebuig i pretenen legitimar la reacció, de la mateixa manera que les paraules (com *estranger*) configuren una identitat forçant-la a ser definida per la seva alteritat.

Aquest clima ens converteix a tots en una paròdia d'aquell patètic Giovanni Drogo, el protagonista de *El desert dels tàrtars* de Dino Buzzati que es va passar tota la seva vida militar en una fortalesa de frontera esperant la invasió, sempre

anunciada però sempre ajornada, dels exèrcits del nord, terribles per desconeguts, perillosos per ignorància.

Per això, no és impertinent tornar sobre el que significa ser estranger, com acaba de fer de manera brillant i lúcida Richard Sennett al seu últim i molt valent llibre, *El extranjero. Dos ensayos sobre el exilio* (Anagrama). A través de dos textos tan breus com enlluernadors, un sobre el gueto jueu de Venècia i un altre sobre l'emigrant rus Aleksandr Herzen, Sennett es planteja la pregunta: «què significa forjar-se la vida en un medi hostil?». I així descobreix, en dos contextos molt precisos, com funcionen els mecanismes de «estrangerització» i de «fabricació» de «estrangers» allà on, com passa avui en tants llocs, i sens dubte aquí, la ideologia del lloc s'erigeix i imposa contra els reclams de la universalització il·lustrada. Avui dilluns, Sennett fa una conferència en el CCCB: jo no me la perdria [al final, anul·lada per malaltia].

Paradoxalment, a més, el que passa amb els mecanismes de «estrangerització» és, en el fons, un procés de subjectivització negativa: amb l'«estrangeria» que priva a persones dels seus drets com a ciutadans, i que els converteix en *altres* amenaçadors, s'opera una privació del que són, ja que se'ls nega la possibilitat d'habitar el lloc en el qual estan o al qual arriben com si fos un lloc *propi*. Així, la denominació de «estranger» («tu no ets d'aquí») no és el tret indicatiu d'una identitat, sinó l'estigma violent amb el qual s'exclou i es nega a algú la possibilitat de pertànyer a un lloc. Primer vénen les paraules. Després, ja sabem el que passa.

Fa setanta-cinc anys María Zambrano sortia de Barcelona per convertir-se per tota la vida, quan va travessar els Pirineus, en una estrangera. Anys després va escriure unes pàgines, doloroses com poques, sobre la condició de l'exiliat. I què és avui al món global tot estranger, si no un exiliat? En sortir del lloc propi, va dir, es produeix «la irreversibilitat del pas de la frontera»: «ja mai més no es repararia, [...] sense tornar mai a recuperar la situació que es perdia en aquell moment». I així, l'exiliat, convertit en estranger, com ella llavors, ja sempre «camina fora de si» en caminar sense pàtria ni casa. Quan va sortir, es va quedar per sempre fora; «enfonsant-se, a mig enfonsar-se, sempre a l'«orsa». Pensar-hi, tants anys després, obliga, com tot en aquesta vida, a prendre posició: o per aquells que l'arbitrarietat jurídica exclou, abusant de la seva vulnerabilitat i fragilitat, o per aquells altres que s'aprinxeren en la defensa d'una fortalesa tan fantasmal com la frontera de Buzzati. No hi ha terme mitjà.

Xavier Antich (La Vanguardia, 17/03/2014)